

ПрАТ «ВНЗ МАУП»

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЕТИКА І ДЕОНТОЛОГІЯ У ФАРМАЦІЇ»

(для бакалаврів)

Київ – 2017

Підготовлено

доктором медичних наук, завідувачем кафедри загальної та клінічної фармації
Соловйовим О.С.

кандидатом фармацевтичних наук, доцентом Носенко О.А.

кандидатом фармацевтичних наук, доцентом Дьяковою Л.Ю.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та клінічної фармації (протокол
№1 від 31 серпня 2017 р.)

Схвалено Вченою радою Факультету фармації ПрАТ «ВНЗ МАУП» (протокол
№1 від 31 серпня 2017 р.)

Робоча програма навчальної дисципліни «Етика і деонтологія у фармації». —
К.: МАУП, 2017. – 19 с.

Методична розробка призначена для студентів заочної форми навчання,
містить пояснювальну записку, програмний матеріал дисципліни, структуру
залікових кредитів, тематичні плани лекцій, практичних занять та самостійної
роботи, план практичної підготовки, перелік питань для підсумкового контролю,
форми контролю, а також перелік навчально-методичної літератури.

© ПрАТ «ВНЗ МАУП», 2017

ПрАТ «ВНЗ МАУП»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету фармації
доц. Л.Ю. Дьякова

(підпис)
2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

З дисципліни *«Етика і деонтологія у фармації»*
Спеціальність: *226 «Фармація, промислова фармація»*
Рівень вищої освіти: *перший (бакалаврський) рівень*
Факультет: *фармації*
Кафедра: *загальної та клінічної фармації*

Нормативні дані:

Спеціальність, термін навчання	Форма навчання	Семестр	Кількість навчальних тижнів	Підсумковий контроль				Кількість кредитів	Кількість годин							
				Екзамен	Залік (ПМК)	Курсова робота (проект)	Розрах.-графічне завдання		ECTS	Загальна кількість	Кількість аудиторних годин				Самостійна робота	Позааудиторна робота
											Всього	Лекцій	Практичних занять	Семінарських занять		
Фармація, промислова фармація, 3 р.	заочна	2	20	-	зараховано	-	-	3,0	90	18	8	10	-	-	72	

Робочу програму склали: проф. Соловйов О.С., доц. Носенко О. А., доц. Дьякова Л. Ю.
Програму обговорено на засіданні
кафедри загальної та клінічної фармації
"31" *серпня* 2017 р., протокол № 1
Програму ухвалено на засіданні Вченої ради Факультету фармації
«31» *серпня* 2017 р., протокол № 1

Завідувач кафедри
загальної та клінічної фармації

О.С. Соловйов

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна «Етика і деонтологія у фармації» належить до циклу дисциплін професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація».

Дисципліна «Етика і деонтологія у фармації» входить до переліку вибіркового компоненту освітньо-професійної програми «Фармація» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація», галузі знань 22 «Охорона здоров'я», кваліфікація: бакалавр фармації. Навчання здійснюється протягом 3 років. Програма структурована на змістові модулі, теми.

Згідно з навчальним планом вивчення дисципліни здійснюється на 1 курсі, упродовж II семестру.

Етика і деонтологія у фармації як навчальна дисципліна:

а) ґрунтується на вивченні студентами історії медицини та фармації (змістовий модуль дисципліни вступ у фармацію), основ біоетики та біобезпеки, біології з основами генетики та інтегрується з цими дисциплінами;

б) закладає основи вивчення організації та економіки фармації, менеджменту та маркетингу у фармації, медичного та фармацевтичного товарознавства;

в) сприяє вихованню та формуванню сучасного висококваліфікованого фахівця в галузі фармації.

Програму дисципліни «Етика і деонтологія у фармації» поділено два змістові модулі таким чином:

Модуль 1. Етика і деонтологія у фармації

Змістові модулі:

1. Етичні, біоетичні та деонтологічні аспекти – складові моральності фармацевтичних працівників.

2. Етичні, біоетичні та деонтологічні основи взаємодії суб'єктів на фармацевтичному ринку.

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є:

а) лекції,

б) практичні заняття,

в) самостійна робота студентів,

г) консультації.

Практичні заняття з дисципліни передбачають вирішення ситуаційних завдань, добрифінг) із записів змонтованих в аптеках і аптечних складах роботодавців камер відеоспостереження, моделювання і вирішення ситуацій, наближених до практичної діяльності спеціалістів фармацевтичної галузі; тестовий контроль знань.

Теми лекційного курсу розкривають проблемні питання відповідних змістових розділів етики і деонтології у фармації.

Рекомендується застосовувати такі засоби діагностики рівня підготовки студентів: комп'ютерні тести, розв'язування ситуаційних завдань, контроль практичних навичок.

Підсумковий контроль засвоєння модулю здійснюється по його завершенню на підсумкових контрольних заняттях. Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою.

2. МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: формування системи знань з моралі, фармацевтичної етики та фармацевтичної деонтології для подальшого належного виконання професійних обов'язків фахівцями фармації.

Основними завданнями є: засвоєння сутності основних понять моралі, фармацевтичної етики та фармацевтичної деонтології, набуття вмінь з використання базових інструментів успішного спілкування та взаємодії, вирішення моральних та комунікативних проблем, пов'язаних з практичною діяльністю фармацевтичного працівника.

Компетентності:

Інтегральна компетентність Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній фармацевтичній діяльності із застосуванням положень, теорій та методів фундаментальних, хімічних, технологічних, біомедичних та соціально-економічних наук; інтегрувати знання та вирішувати складні питання, формулювати судження за недостатньої або обмеженої інформації; ясно і недвозначно доносити свої висновки та знання, розумно їх обґрунтовуючи, до фахової та не фахової аудиторії.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо.

ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, вчитися і бути сучасно навченим.

ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 9. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій

ЗК 10. Здатність до вибору стратегії спілкування, здатність працювати в команді та з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності.

ЗК 13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми активності для відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності

ФК 2. Здатність здійснювати консультивання щодо безрецептурних лікарських засобів й інших товарів аптечного асортименту; фармацевтичну опіку під час вибору та реалізації безрецептурного лікарського засобу шляхом оцінки співвідношення ризик/користь, сумісності, показань та протипоказань керуючись даними про стан здоров'я конкретного хворого із врахуванням біофармацевтичних, фармакокінетичних, фармакодинамічних та фізико-хімічних особливостей лікарського засобу та інших товарів аптечного асортименту.

ФК 9. Здатність застосовувати підходи менеджменту у професійній діяльності аптечних, оптово-посередницьких, виробничих підприємств та інших фармацевтичних організацій, демонструвати навички лідерства.

ФК 11. Здатність використовувати у професійній діяльності знання нормативно-правових, законодавчих актів України та рекомендацій належних фармацевтичних практик.

ФК 12. Здатність продемонструвати та застосовувати у практичній діяльності комунікативні навички спілкування, фундаментальні принципи фармацевтичної етики та деонтології, що засновані на моральних зобов'язаннях та цінностях, етичних нормах професійної поведінки та відповідальності відповідно до Етичного кодексу фармацевтичних працівників України і керівництв ВООЗ.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Проводити професійну діяльність у соціальній взаємодії оснований на гуманістичних і етичних засадах; ідентифікувати майбутню професійну діяльність як соціально значущу для здоров'я людини.

ПРН 5. Позиціонувати свою професійну діяльність та особистісні якості на фармацевтичному ринку праці; формулювати цілі власної діяльності з урахування суспільних і виробничих інтересів.

ПРН 6. Аргументувати інформацію для прийняття рішень, нести відповідальність за них у стандартних і нестандартних професійних ситуаціях; дотримуватися принципів деонтології та етики у професійній діяльності.

ПРН 10. Дотримуватися норм спілкування у професійній взаємодії з колегами, керівництвом, споживачами, ефективно працювати у команді.

ПРН 22. Планувати та реалізовувати професійну діяльність на основі нормативно-правових актів України та рекомендацій належних фармацевтичних практик.

ПРН 23. Сприяти збереженню здоров'я, зокрема профілактиці захворювань, раціональному призначенню та використанню лікарських засобів. Виконувати сумлінно свої професійні обов'язки, дотримуватися норм законодавства щодо просування та реклами лікарських засобів. Володіти психологічними навичками спілкування для досягнення довіри та взаєморозуміння з колегами, лікарями, пацієнтами, споживачами.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1.

Етика і деонтологія у фармації

Змістовий модуль 1.

Етичні, біоетичні та деонтологічні аспекти – складові моральності фармацевтичних працівників

Конкретні цілі:

Засвоїти основні історичні етапи зародження і розвитку етики.

Оволодіти основними поняттями моралі і деонтології.

Уміти застосовувати знання з етики при побудові взаєвідносин лікар – хворий – фармацевт.

Ознайомитись з вимогами ВООЗ до фармацевтичних працівників.

Засвоїти положення Етичного кодексу провізорів (фармацевтів) України.

Знати права і обов'язки пацієнта/відвідувача аптеки і навчитись будувати алгоритм спілкування з ним з урахуванням психологічних особливостей поведінки людини.

Сформуувати знання про поняття «біоетика».

Пояснювати особливості і закономірності біоетики в фармації, медицині і в сучасному суспільстві.

Тема 1. Професійна етика фармацевтичних працівників

Мораль, її функції. Виховання морально-етичних цінностей: чесність, милосердя, совісність, відповідальність за доручену справу і таке ін.

Історичний шлях становлення етики, фармацевтичної етики. Деонтологія. Становлення фармацевтичної деонтології. Досвід минулого з медицини та фармації в підготовці фармацевтичних працівників. Клятва Гіппократа. Концепція Альберта Швейцера «благоговіння перед життям». Біоетика в фармації.

Тема 2. Професійна моральність фармацевтичних працівників

Випадки деетизації та дегуманізації в сучасній медицині та фармації. ВООЗ про підготовку та вимоги до сучасних провізорів (фармацевтів). Етичний кодекс фармацевтичних працівників України. Належна фармацевтична практика. Поняття про лікарський засіб (ЛЗ), оригінальний та генеричний ЛЗ.

Проблемні питання сьогодення в фармації: комерційний характер роботи аптекних закладів і соціальна їх функція, надходження на фармацевтичний ринок неякісних та фальсифікованих лікарських засобів, участь бізнесменів в діяльності аптекних та фармацевтичних закладів, тощо.

Тема 3. Основи професійних комунікацій

Вміння спілкуватися з людьми – шлях до успіху. Мовні та психологічні ключі визначення типу людини. Диференційований підхід до споживачів. Спілкування з конфліктною людиною. Стандарти обслуговування (алгоритм спілкування провізорів/фармацевтів із покупцем в аптеці). Контроль якості обслуговування споживачів аптеки: внутрішні інспекції та метод MYSTERY SHOPPING (таємничий покупець). Належна фармацевтична опіка. Протоколи провізора (фармацевта) при відпуску безрецептурних лікарських засобів.

Союз або тріада: лікар – хворий – провізор/фармацевт. Взаємовідносини провізора/фармацевта та лікаря. Взаємовідносини провізорів у колективі. Взаємовідносини провізорів/фармацевтів з медичними представниками.

Тема 4. Морально-психологічний клімат в колективі

Система цінностей, правила, психологічний клімат. Етичні кодекси. Корпоративна культура аптекних/фармацевтичних закладів. Складові корпоративної культури. Імідж аптекного закладу.

Лояльність або залученість колективу. Види корпоративних культур. Моніторинг ко-рпоративної культури.

Тема 5. Стимулювання роботи фармацевтичних працівників

Життєві цінності та пріоритети фармацевтичних працівників. Ієрархія потреб провізора (фармацевта). Роль мотивації в діяльності провізора (фармацевта). Форми стимулювання праці. Методи мотивації: економічний метод, нові завдання: «збагачення роботи», залучення до керівництва. Демотивуючі фактори, які заважають роботі аптек. Стрес. Емоційна виснаженість. Причини незадоволеності від роботи та шляхи їх усунення.

Тема 6. Біоетика як сучасний напрямок медицини та фармації

Історія становлення біоетики. Правила і принципи біоетики. Біоетичні аспекти клінічних випробувань нових ЛЗ. Захист прав пацієнтів при проведенні клінічних випробувань нових та генеричних ЛЗ. Роль Етичних комітетів. Концепція «3R» Расела та Берча.

Змістовий модуль 2.

Етичні, біоетичні та деонтологічні основи взаємодії суб'єктів на фармацевтичному ринку

Конкретні цілі:

Сформуувати знання про принципи і підходи етики бізнесу. Вивчити особливості етичного ділового спілкування.

Пояснювати вимоги ВООЗ щодо просування ЛЗ на ринок та принципи етичної реклами ЛЗ.

Сформуувати знання щодо регулювання взаємовідносин лікарів, фармацевтичних працівників і представників фармацевтичних компаній з етичної точки зору.

Вивчити основні етичні принципи управління колективом і етики в колективі.

Аналізувати психологічні аспекти взаємовідносин у колективах фармацевтичних організацій і аптечних закладів.

Оволодіти знаннями щодо корпоративної культури фармацевтичних організацій і аптечних закладів.

Складати стандарти обслуговування споживачів.

Трактувати взаємозалежність ефективності праці фармацевтичного працівника від мотиваційних факторів впливу на неї.

Тема 7. Етичні та біоетичні принципи просування лікарських засобів на фармацевтичний ринок

Неетичні дії суб'єктів ринку. Критерії ВООЗ з просування ЛЗ на ринок. Мета критеріїв, сфера їх використання. Правила належної промоції фармацевтичними компаніями лікарських засобів професіоналам охорони здоров'я. Рекламування ЛЗ серед лікарів та населення. Робота медичних представників. Симпозіуми та наукові наради як спосіб просування ЛЗ. Вимоги до інформації в інструкціях з медичного призначення ЛЗ. Упаковка та маркування. Постмаркетингові дослідження. Самостійне лікування безрецептурними ЛЗ.

Тема 8. Етичні аспекти керівництва трудовими колективами в аптечних/фармацевтичних організаціях

Управлінська етика: визначення, сутність. Основні ознаки колективу. Обмеження, які заважають роботі колектива. Вимірювання ступеня зрілості колективу за В.Зигертом та Л. Ланг. Формування етичних норм і культури підприємництва в організаціях. Етичні кодекси робітників і службовців. Етичні відносини в колективі Загальні принципи спілкування керівника із підлеглими. Етичні аспекти адаптації нових працівників та молодих фахівців. Оцінка пер-соналу. Навчання персоналу.

Тема 9. Бізнес-етика

Соціальна відповідальність бізнесу: «за» і «проти». Труднощі та перспективи фармацевтичної індустрії. Порушення принципів етики при просуванні ЛЗ на ринок.

Етика ділових відносин. Мовна та психологічна культура ділового спілкування. Невербальні засоби в діловій мовній практиці.

Особливості ведення бізнесу в інших країнах.

Тема 10. Права та відповідальність фармацевтичного працівника

Права та обов'язки провізора (фармацевта). Соціальний захист фармацевтичного працівника. Належне виконання професійних обов'язків. Неналежне виконання професійних обов'язків. Правопорушення і відповідальність. Види відповідальності: дисциплінарна, матеріальна, моральна, адміністративна та кримінальна.

Ятрогенні захворювання і помилки провізорів. Попередження помилок провізорів.

Орієнтовна структура залікового кредиту – модулю 1:

Етика і деонтологія у фармації

Тема	Лекції	Семінарські заняття	СРС
Змістовий модуль 1. Етичні, біоетичні та деонтологічні аспекти – складові моральності фармацевтичних працівників			
1. Професійна етика фармацевтичних працівників	0,5	4	7
2. Професійна моральність фармацевтичних працівників	0,5		7
3. Основи професійних комунікацій	1		7
4. Морально-психологічний клімат в колективі	0,5		7
5. Стимулювання роботи фармацевтичних працівників	0,5		7
6. Біоетика як сучасний напрямок медицини та фармації	1		7
Змістовий модуль 2. Етичні, біоетичні та деонтологічні основи взаємодії суб'єктів на фармацевтичному ринку			
7. Етичні та біоетичні принципи просування лікарських засобів на фармацевтичний ринок	1	4	7
8. Етичні аспекти керівництва трудовими колективами в аптечних/фармацевтичних організаціях	1		7
9. Бізнес-етика	1		7
10. Права та відповідальність фармацевтичного працівника	1		7
Підсумковий контроль	-	2	2
Усього годин - 90	8	10	72
Кредитів ECTS – 3,0			

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№ п/п	Тема	Кількість годин
1.	Професійна етика фармацевтичних працівників. Професійна моральність фармацевтичних працівників. Основи професійних комунікацій.	2
2.	Морально-психологічний клімат в колективі. Стимулювання роботи фармацевтичних працівників. Біоетика як сучасний напрямок медицини та фармації	2
3.	Етичні та біоетичні принципи просування лікарських засобів на фармацевтичний ринок. Етичні аспекти керівництва трудовими колективами в аптечних/фармацевтичних організаціях	2
4.	Бізнес-етика. Права та відповідальність фармацевтичного працівника	2
	РАЗОМ	8

5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Професійна етика фармацевтичних працівників Тема 2. Професійна моральність фармацевтичних працівників Тема 3. Основи професійних комунікацій Тема 4. Морально-психологічний клімат в колективі Тема 5. Стимулювання роботи фармацевтичних працівників Тема 6. Біоетика як сучасний напрямок медицини та фармації	4
2	Тема 7. Етичні та біоетичні принципи просування лікарських засобів на фармацевтичний ринок Тема 8. Етичні аспекти керівництва трудовими колективами в аптечних/фармацевтичних організаціях Тема 9. Бізнес-етика Тема 10. Права та відповідальність фармацевтичного працівника	4
	Підсумковий контроль	2
	РАЗОМ	10

6. ПЛАН ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ в спеціально обладнаних аудиторіях та лабораторіях «Навчальної аптеки»

1. Визначити місце етики в системі знань про мораль.
2. Характеризувати поняття моралі.
3. Аналізувати основні концепції походження моралі.
4. Пояснювати зростання ролі етики на межі ХХ та ХХІ ст.
5. Визначати сучасні досягнення науки та практики медицини з точки зору етичних аспектів.
6. Визначати поняття „деонтологія”.
7. Аналізувати відносини лікар-хворий-провізор з точки зору етичних принципів.
8. Описувати етику ділових відносин.
9. Характеризувати мовну та психологічну культуру ділового спілкування.
10. Представляти невербальні засоби в діловій практиці.
11. Вміти створити імідж ділової людини.
12. Використовувати досвід минулого з медицини та фармації для виховування моральності.
13. Аналізувати вимоги ВООЗ до сучасного працівника фармації.
14. Трактувати положення Етичного кодексу фармацевтичних працівників України.
15. Аналізувати способи спілкування із відвідувачами аптек, колегами.
16. Визначати підходи до висловлювання своїх думок (ситуаційні завдання).
17. Аналізувати алгоритми спілкування фармацевта з пацієнтом аптеки.
18. Визначати професійність фармацевтичного працівника в наведених прикладах-діалогах із пацієнтами.
19. Інтерпретувати вимоги Належної аптечної практики практики (GPP).
20. Аналізувати фактори сьогодення, що негативно впливають на діяльність аптек (за матеріалами ВООЗ).
21. Визначати поняття – біоетика.
22. Описувати біоетичні аспекти клінічних випробувань ЛП.
23. Аналізувати ситуаційні завдання з питань біоетики.
24. Визначати поняття етика бізнесу.
25. Інтерпретувати принципи ділової етики.
26. Визначати поняття соціальна компетентність підприємця.
27. Аналізувати принципи встановлення ділових контактів.
28. Представляти роль невербальних символів при спілкуванні.
29. Пояснювати етичні критерії ВООЗ по просуванню ЛП на ринок.
30. Аналізувати ситуаційні завдання по просуванню ЛП на ринок.
31. Аналізувати особливості реклами ЛП .
32. Пояснювати роль етики бізнесу на сучасному етапі розвитку суспільства.
33. Визначати фактори, які впливають на морально-психологічний клімат.
34. Інтерпретувати поняття корпоративна культура.
35. Вирізняти належне та неналежне виконання професійних обов’язків фармацевтичними працівниками.
36. Розробляти орієнтований перелік рис професійності та навичок фармацевтичного працівника для належного виконання професійних обов’язків.
37. Пояснювати види відповідальності фармацевтичного працівника.

7. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ п/п	Тема	Кількість годин
I.	Підготовка до практичного заняття (по 2 години на 1 тему) – теоретична підготовка та опрацювання практичних умінь	20
II.	Самостійне опрацювання питань, які не входять до плану аудиторних занять, підготовка слайдових міні-доповідей	
1.	Професійна етика фармацевтичних працівників Еволюція поглядів на етику і мораль з давніх часів до сучасності	5
2.	Професійна моральність фармацевтичних працівників Історія формування норм фармацевтичної і медичної етики	5
3.	Основи професійних комунікацій Моделі поведінки споживачів.	5
4.	Морально-психологічний клімат в колективі Етика конфліктних ситуацій	5
5.	Стимулювання роботи фармацевтичних працівників Методи контролю якості обслуговування провізорами покупців/клієнтів	5
6.	Біоетика як сучасний напрямок медицини та фармації Етичні комітети в вітчизняній системі охорони здоров'я	5
7.	Етичні та біоетичні принципи просування лікарських засобів на фармацевтичний ринок Критерії ВООЗ щодо просування ЛЗ. Концепція самолікування в світовій практиці і в Україні	5
8.	Етичні аспекти керівництва трудовими колективами в аптечних/фармацевтичних організаціях Кадровий менеджмент. Етичні кодекси	5
9.	Бізнес-етика Стили керівництва	5
10.	Права та відповідальність фармацевтичного працівника Л. Хосмер про ділову поведінку. Пітер Костенбаум про складові успіху фірми	5
III.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння модуля	2
РАЗОМ		72

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Мораль, визначення і характеристика. Структура і функції моралі.
2. Етика: предмет, визначення. Види етики.
3. Основні концепції етики.
4. Джерела і причини виникнення фармацевтичної та медичної етики.
5. Еволюція поглядів на етику і моральз давніх часів до сучасності.
6. Поняття деонтології.
7. Моральні стандарти: принципи професійної етики і деонтології у фармації.
8. Історія формування норм фармацевтичної і медичної етики.
9. Сучасні вимоги ВООЗ і кваліфікаційні вимоги до фармацевтичних працівників в Україні.
10. Основні положення Етичного кодексу фармацевтів України.
11. Особливості формування етичної поведінки фармацевтичних працівників.
12. Специфіка етичних і моральних проблем у фармації.
13. Етика спілкування з пацієнтом аптечного закладу.
14. Обов'язкові компоненти сучасного підходу фармацевтичного працівника до пацієнта/клієнта.
15. Моделі та правила взаємовідносин провізорів та фармацевтів з пацієнтом/клієнтом.
16. Моделі поведінки споживачів. Фактори впливу на поведінку пацієнтів в аптечному закладі.
17. Якість надання фармацевтичної допомоги та фармацевтичної послуги.
18. Методи контролю якості обслуговування провізорами покупців/клієнтів.
19. Права і обов'язки пацієнтів та провізорів в аптечних закладах.
20. Біоетика та її роль у медицині і фармації.
21. Етичні комітети в вітчизняній системі охорони здоров'я: задачі, функції, повноваження, склад учасників.
22. Етичні принципи проведення доклінічних випробувань на тваринах. GLP – особливості досліджень на тваринах.
23. Права людини і людські цінності в охороні здоров'я.
24. Права пацієнта при лікуванні і організації медичної допомоги.
25. Види клінічних досліджень лікарських засобів.
26. Етичні принципи проведення клінічних випробувань ЛП на людях (GCP).
27. Моральні аспекти здійснення досліджень та експериментів на ембріонах, розумово та фізично неповноцінних людях.
28. Етика бізнесу: поняття, основні принципи і підходи.
29. Сучасні перешкоди становлення етики ділових відносин у фармацевтичному секторі галузі охорони здоров'я.
30. Соціальна компетентність і відповідальність підприємця.
31. Соціальне партнерство.
32. Етичне ділове спілкування, його форми і задачі.
33. Невербальні символи, компліменти та критика при діловому спілкуванні.
34. Етика рекламної і маркетингової діяльності у фармації.
35. Критерії ВООЗ щодо просування ЛЗ і сфера їх використання.
36. Особливості політики просування ЛП серед лікарів, фармацевтичних працівників і населення.
37. Принципи етичної реклами.
38. Медичні представники та інші засоби просування ЛП у системі забезпечення населення ЛП.
39. Етичність заміни ЛП в аптеці (терапевтична і генерична заміна ЛП).
40. Інформація про лікарські препарати, особливості її надання спеціалістам і пацієнтам.
41. Концепція самолікування в світовій практиці і в Україні.
42. Кадровий менеджмент.
43. Поняття етики менеджменту.

44. Основні особливості етики в колективі: стосунки в групах, «соціальні ролі» членів колективу.
45. Основні особливості етики в колективі: пристосування нових працівників.
46. Основні особливості етики в колективі: взаємовідносини керівник – колектив.
47. Управління змінами у колективі.
48. Особливості психології людських стосунків у колективі фармацевтичної організації.
49. Етичні норми у фармацевтичних організаціях.
50. Етичні кодекси.
51. Етичні комітети.
52. Корпоративна культура та корпоративні етика у фармацевтичних організаціях.
53. Типи корпоративних культур.
54. Етичні принципи в організації як складова корпоративної культури: етика керівника і підлеглого.
55. Особливості організаційної культури у фармацевтичних організаціях.
56. Стилi керівництва.
57. Етика конфліктних ситуацій: структура, стадії конфлікту і варіанти його вирішення.
58. Засоби попередження і усунення конфліктних ситуацій.
59. Особливості спілкування з конфліктною людиною.
60. Стрес: природа виникнення і причини.

9. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Протягом вивчення дисципліни всі види діяльності студента підлягають контролю, як поточному (на кожному занятті), так і підсумковому (під час контрольних заходів).

Підсумковий контроль – це діагностика засвоєння студентом матеріалу модулю (залікового кредиту). Вивчення дисципліни закінчується підсумковим контролем у вигляді заліку.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям теми та під час індивідуальної роботи викладача зі студентом для тих питань, які студент опрацьовує самостійно і вони не належать до структури практичного заняття.

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні модулю (залікового кредиту) – 100, в т. ч. за поточну навчальну діяльність – 60 балів, за результатами модульного контролю – 40 балів. Оцінка за дисципліну має визначення за системою ECTS. За традиційною шкалою, прийнятою в Україні, конвертується в зараховано / незараховано.

Рейтингова система оцінки знань студентів

Модуль 1		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Підсумковий контроль
30	30	40
100		

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні модулю (залікового кредиту) – 100, в т. ч. за поточну навчальну діяльність – 60 балів, за результатами модульного контролю – 40 балів. Оцінка за дисципліну виставляється шляхом додавання балів за поточний і підсумковий контроль і має визначення за системою ECTS та за традиційною шкалою, прийнятою в Україні.

Оцінювання поточної навчальної діяльності

При засвоєнні кожної теми модулю за поточну навчальну діяльність студента виставляються оцінки за бальною шкалою, у межах визначеної для теми кількості балів.

Модуль 1 (поточний контроль)										Сума
Змістовий модуль I					Змістовий модуль II					
30					30					ІНДЗ
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	
ПЗ 1					ПЗ 2					4
18-30					18-30					

Максимальна та мінімальна кількість балів, які студент може отримати за вивчення поточної теми, розраховані в залежності від кількості тем таким чином, що максимальна кількість балів за змістовий модуль, з додаванням балів за самостійну роботу, дорівнює 30, мінімальна – 18.

Після закінчення вивчення модулю, поточна навчальна діяльність оцінюється шляхом додавання кількості балів, набраних студентом за змістові модулі. Максимальна кількість, яку може набрати студент при вивченні модулю, з додаванням балів за самостійну роботу, дорівнює 60 балам і ділиться пропорційно кількості змістових модулів. Мінімальна кількість, яку може набрати студент при вивченні модулю, з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу, дорівнює 36 балам і ділиться пропорційно кількості змістових модулів.

Підсумковий контроль здійснюється по завершенню вивчення модуля. До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачених робочою програмою, та набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. Форма проведення підсумкового контролю стандартизована і включає контроль практичної підготовки. Максимальна кількість балів підсумкового контролю дорівнює 40. Підсумковий модульний контроль вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 24 балів.

Бали за підсумковий модульний контроль

Бали	Традиційна шкала
36-40	відмінно (зараховано)
31-35	добре (зараховано)
25-30	задовільно (зараховано)

0-24	незадовільно (незараховано)
------	-----------------------------

Оцінювання дисципліни

Оцінка А, В, С, D, Е виставляється лише студентам, яким зараховані усі модулі з дисципліни. Кількість балів, яку студент набрав з дисципліни, визначається як середнє арифметичне кількості балів з модулів дисципліни.

Конвертація кількості балів з дисципліни у оцінки за шкалою ECTS та національною шкалою

Бали	Національна оцінка	ECTS
90–100	Зараховано	A
82–89	Зараховано	B
75–81	Зараховано	C
67–74	Зараховано	D
60–66	Зараховано	E
35–59	Незараховано	FX
1–34	Не допущений	F

Оцінка з дисципліни FX, F виставляється студентам, яким не зараховано хоча б один модуль з дисципліни після завершення її вивчення.

Оцінка FX виставляється студентам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але не склали підсумковий контроль. Вони мають право на повторне складання не більше 2 разів під час канікул та впродовж 2 (додаткових) тижнів після закінчення семестру за графіком, затвердженим ректором.

Студенти, які одержали оцінку F по завершенню вивчення дисципліни (не виконали навчальну програму хоча б з одного модулю, або не набрали за поточну навчальну діяльність з модулю мінімальну кількість балів) повинні пройти повторне навчання за індивідуальним навчальним планом.

10. ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Директива Европейського парламенту і Європейського Союзу 2001\83 от 6.11.2001. Етичні критерії просування ЛП на ринок.
2. Етика ділових відносин : навчальний посібник / [Лесько О.Й., Прищак М.Д., Залюбівська О.Б. та ін.]. – Вінниця: ВНТУ, 2011. – 309 с.
3. Етика ділового спілкування: / за редакцією Т.Б. Гриценко, Т.Д. Іщенко, Т.Ф. Мельничук / Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007 — 344 с.
4. Етико-правові аспекти медицини та фармації: теорія та практика / К. А. Іванова, А. П. Лантух, В. В. Гаргін та ін. – Х. : НФаУ : Золоті сторінки, 2011. – 188 с.
5. Загорий Г.В., Пономаренко Н.С, Чертков Ю.И. Аптечная машина продаж. Монографія. – К. : ИД "Агентство Медицинского Маркетинга", 2012. – 488 с.
6. Закон України «Про захист суспільної моралі» (№1296-IV от 20.ІІ.03), в редакції від 11.08.2013 р.
7. Іщук С.В. Етика соціальної роботи : Курс лекцій. – Тернопіль : ТДПУ, 2008.- 59 с.
8. Кулініченко В., Пустовіт С. Біоетика як етична концепція // Науковий Світ, 2006, №5, С.16–19, №6, С.20–22.
9. Ларіонов Г. Аморально й безглуздо торгувати ембріональними тканинами // Науковий світ, 2005, №8, С.2–3.
10. Ларіонов Г. Життя і смерть лабораторних тварин // Науковий світ, 2006, №10, С. 18–21.
11. Ларіонова-Нечерда О. Біоетика захищає майбутнє // Науковий світ, 2005, № 10, С. 9–11.
12. Мнушко З.Н. Менеджмент и маркетинг в фармации. Ч.1. Менеджмент в фармации: Учебник для студентов вузов / З.Н. Мнушко, Н.М. Дихтярева; Под ред. З.Н. Мнушко.– Харьков: Изд-во НФаУ: Золотые страницы, 2007. –360 с.
13. Наумовець А., Находкін М. – Проблеми сучасності і мораль науковця // Вісник Національної академії наук України –2006. –№5.– С.3–10.
14. Пашков В.М. Загрози у галузі охорони здоров'я. Господарсько-правова характеристика та класифікація // Еженедельник АПТЕКА.– 2007.– №29, (600).– С. 98–99.
15. Перцев І.М., Пімінов О.Х., Слободянюк М.М та ін. Фармацевтичні та медико-біологічні аспекти ліків. Навчальний посібник / За ред. І.М. Перцева. Видання друне, перероблене та доповнене. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 728 с.
16. Фармацевтична опіка : навч. посібник / І. А. Зупанець, С. В. Нальотов, Я. Ю. Галаєва та ін. – Донецьк: Вид-во “Ноулідж”, 2010. – 103 с.
17. Фармацевтична опіка при використанні засобів контрацепції : навч. посібник / О. Ф. Пімінов, Ю. П. Вдовіченко, Г. М. Войтенко, І. М. Білай, В. Ф. Осташко, Л. В. Деримедвідь, А. І. Бойко, О. О. Воробйова. – К. : Книга плюс, 2010. – 176 с.
18. Фармацевтична опіка: Навч. посібник/ О.С.Хухліна, Є.П.Ткач, Т.Я.Чурсіна та ін. – Вінниця: Нова Книга, 2011. – 424с.
19. Фармацевтичне право як базова основа вдосконалення соціальних і морально-етичних правовідносин між лікарем, хворим і провізором у фармацевтичному бізнес середовищі / В.О.Шаповалова, З.С. Галаван, С.І. Зброжек, В.В. Шаповалов, Л.О. Гуророва // Фармац. журн. – 2006. – №2. – С. 33–38.
20. Этический Кодекс фармацевтических работников Украины // Провизор. – 2006. – №12. – С.3–5.

Додаткова:

21. Ethics and deontology in pharmacy : texts of lectures // I. V. Sofronova, V. V. Malyi, I. V. Timanyuk, M. N. Kobets – Kharkiv : NUPh, 2015. – 68 p.
22. Ethics and deontology in pharmacy: meth. recom. for seminar classes / V. V. Malyi, I. V. Timanyuk, Z. R. Safiulina – Kh. : NUPh, 2015. – 50 p.
23. ВМА. Лиссабонская декларация о правах пациента // Врачебные ассоциации, медицинская этика и общемедицинские проблемы: Сборник официальных документов - М.: ПАИМС, 1995. – С. 17.

24. ВМА. Международный кодекс медицинской этики // Врачебные ассоциации, медицинская этика и общемедицинские проблемы: Сборник официальных документов. - М.: ПАИМС, 1995. – С. 21-22.
25. ВМА. Хельсинкская декларация: Рекомендации для врачей, участвующих в медико-биологических исследованиях на людях // Врачебные ассоциации, медицинская этика и общемедицинские проблемы: Сборник официальных документов. – М.: ПАИМС, 1995. – С. 48-50.
26. Vivan J.C. – Legal cases that raise ethical issues /J.C.Vivan, D.V. Brushwood //Journal of PHARMACY TEACHING –1997.–Vol. 6, №1\2. – P.1–17.
27. Weinstein B.D. – Teaching Pharmacy Ethics: the case study approach \ Journal of PHARMACY TEACHING –1997. –Vol. 6, №1\2. – P. 19–30.
28. Биоэтика : учебник / под ред. П. В. Лопатина ; П. В. Лопатин, О. В. Карташова. — 4-е изд., перераб. и доп. — М. : ГЭОТАР-Медиа, 2010. — 272 с.
29. Менеджмент та маркетинг у фармації : навч. посіб. для самостійної роботи студентів (тестові завдання з поясненнями) / З. М. Мнушко, Н. М. Скрильова, Н. В. Сотнікова, М. М. Кобець, Ю. М. Кобець, Л. П. Дороховаа, М. М. Слободянюк, О. П. Півень, А. Б. Ольховська, І. Л. Оккерт, О. Ю. Рогуля, Н. О. Пузак, З. Р. Сафіуліна, Н. В. Чмихало, І. О. Шевченко, О. В. Шуванова, О. В. Шевченко, С. В. Жадько, О. М. Вороніна. – Х. : Вид-во НФаУ, 2010. – 224 с.
30. Руднева Е., Полякова Д. Безопасность лекарств: от разработки до медицинского применения //Еженедельник АПТЕКА. – 2007. – №24(595).– С.8–9.
31. Ходаковская Ю. Сервис на высшем уровне // Фармvivat. – 2006. – №1. – С. 8–9.
32. Чебаненко Н. Тандем “продавец – покупатель”: секреты успешных продаж // Фармvivat. – 2006. – №2. – С.9–10.

Інформаційні ресурси:

33. <http://www.lviv.uar.net/~msvitu/>
Журнал «Медицина світу». Містить повнотекстові статті з медичних тем. Перелік конференцій. Статті в форматі PDF.
34. http://www.merck.com/pubs/mm_geriatrics
Повнотекстова он – лайнова публікація з геріатрії. (Англ. мовою).
35. <http://www.pharmateca.ru/>
“Фарматека” – незалежний медико-фармацевтичний журнал для професіоналів.
36. <http://www.medlinks.ru/>
MedLink. Один із повних каталогів медичних ресурсів.
37. <http://medicine.itl.net.ua/>
Електронна медична бібліотека. Електронні версії журналів. Автореферати дисертацій. Анотації монографій. Матеріали конференцій, симпозіумів.
38. <http://www.medi.ru/doc>
Повнотекстові монографії з медицини.
39. <http://journals.medi.ru/default.htm>
Повнотекстові статті з медицини.
40. <http://www.mif-ua.com/archive/article/5705>
Газета «Новости медицины и фармации».
41. http://www.ecopharmacia.ru/publ/farmaceuticheskij_menedzhment/farmaceuticheskaja_deontologija/formirovanie_ehniki_i_deontologii_v_farmacii/23-1-0-86
Экономика фармации. Организация деятельности аптеки.
42. <http://readbookz.com/books/159.html>
Конспект лекцій «Етика»
43. <http://townbookie.com/book/110-etika-dilovogo-splkuvannya-pidruchnik-gricenکو-t-b.html>
Етика ділового спілкування: електронний підручник.
44. <http://amm.net.ua/recepty-aptechnyx-prodazh>
Журнал «Рецепты аптечных продаж»